

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-4\(102\)-48-53](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2021-4(102)-48-53)

УДК [37 : 003.077] : 378 [-028.22 : 7.012]

Ольга Василівна Шпак,

аспірант, викладач кафедри графічного дизайну Київської державної академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука, м. Київ, Україна, shpak.olga.art@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3393-0610>

ОПАНУВАННЯ КАЛІГРАФІЇ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГРАФІЧНОГО ДИЗАЙНУ

Розглянуто окремі аспекти викладання навчальної дисципліни «Каліграфія» у вищих навчальних закладах мистецького спрямування та особливості опанування її студентами: вивчення каліграфічної гами, виконання копій різних каліграфічних стилів письма, створення композиційно-образної ілюстрації до твору, опанування мистецтвом лєттерінгу, створення артбуку та авторського шрифту.

Виявлено основні тенденції мистецтва каліграфії на сучасному етапі та засоби використання в дизайнерській практиці, надано методичні поради щодо організації занять з каліграфічного письма. Описана система занять може бути використана у практиці викладання каліграфії в різних освітніх закладах.

Ключові слова: дизайн-освіта, каліграфія, шрифт, методика викладання каліграфії, графічний дизайн, вища школа.

Стрімкий розвиток глобалізаційних та євроінтеграційних процесів формує нові запити в усіх сферах життєдіяльності суспільства, у першу чергу – освітній. У більшості країн світу здійснюються реформування системи вищої освіти, пошуки нових моделей розвитку освіти та залучення інформаційних і телекомунікаційних технологій до освітнього процесу. З-поміж різних важливих аспектів у вітчизняній освіті на особливу увагу заслуговує питання викладання каліграфії у вищих навчальних закладах спеціалізації «Дизайн» як однієї з необхідних умов забезпечення всебічного розвитку та професійних компетентностей здобувачів вищої освіти.

Каліграфія як галузь графічного дизайну перебуває у фокусі уваги зарубіжних і вітчизняних учених і дизай-

нерів-практиків. Особливостям каліграфічного і шрифтового мистецтва присвячено низку праць, зокрема: публікації Тетяни Іваненко (художньо-образні особливості формоутворення акцидентного шрифту) [3], Олени Храмової-Баранової (історичні аспекти впливу графічних технік на шрифтове мистецтво) [6], Чена Чжоу (китайська каліграфія: від традиції до практики застосування в сучасному дизайні) [7], Ігоря Дудника (графічні особливості українського кириличного друкарського шрифту) [2], Віталія Мітченка (естетика українського рукописного шрифту) [4] та ін. І хоча дані роботи засвідчують актуальність мистецтва каліграфії та розвиток культури шрифтового дизайну, проте науково-методичний аспект навчання мистецтва каліграфії у професійній підготовці

фахівців графічного дизайну досліджений недостатньо.

Мета статті полягає у висвітленні специфіки навчальної дисципліни «Каліграфія», особливостей опанування її студентами вищих навчальних закладів мистецького спрямування, наданні методичних порад щодо організації занять з каліграфічного письма – з огляду на основні тенденції цього мистецтва на сучасному етапі та засоби його використання у дизайнерській практиці.

Слово каліграфія походить від грецького слова «*καλλος*» – «гарне» і «*γραφή*» – «письмо», що означає мистецтво письма, краснопис, чистописання. У сучасному розумінні займає широку нішу від шкільних прописів до виразно індивідуальних мистецьких композицій. Мистецтво каліграфії тісно пов'язане з історією формування складального шрифту [4, с. 15].

Історію сучасної європейської каліграфії «писали» видатні каліграфи, творчим і педагогічним доробком яких стали підручники з шрифтового і каліграфічного мистецтва: Едвард Джонстон (відродив каліграфію на початку ХХ століття, «Письмо, ілюмінування та тиснення літер»), Рудольф Кох, Герман Цаф, Віллу Тоотс, Пауль Лухтейн («Про шрифт і мистецтво шрифту Естонії», 1965; «Ініціал», 1957) та інші. Перші рукописні підручники з каліграфії в Європі з'явилися в середині XIV ст., складались з інструкцій та порад з різноманітних питань майстерності [5, с. 23].

В Україні початок розвитку професійного шрифтоутворення пов'язаний із іменами двох видатних художників – Василя Кричевського (відомого архітектора, знавця українського народного мистецтва, який вводив скоропис і взяв у декоративні композиції) [4, с. 148–149] та Георгія Нарбута (розробляв нові шрифти, спираючись на досконале знання стародруків, рукописних козацьких грамот) [1, с. 22]. Нарбутівський стиль мав величезний вплив на українську та російську книжкову графіку й рукописний шрифт першої половини ХХ ст.

Вагомий внесок в сучасну освітню сферу в галузі каліграфії зробили такі каліграфи: Ілля Богдеско (Кишинів),

Павло Семченко (Мінськ), Петро Чобітько (Київ, Санкт-Петербург), Іван Криворучко (Харків), Василь Чебаник (Київ), Віталій Мітченко (Київ) та інші.

З огляду на вітчизняну та світову літературу можемо зробити висновок, що попри різноманіття ґрунтовної теоретично-практичної бази з каліграфії, методика викладання навчального предмета «Каліграфія» для майбутніх фахівців графічного дизайну, а саме вплив каліграфії на формування професійної компетентності майбутнього фахівця в галузі графічного і шрифтового дизайну, є недостатньо дослідженою, оскільки дизайн як напрям в мистецтві є досить молодим і перебуває в стадії розвитку.

На підставі Стандарту вищої освіти України навчання каліграфії здійснюється в закладах вищої освіти на різних спеціальностях і за різними програмами. Проте зазначимо, що каліграфії відводиться незначна кількість годин у межах навчальної дисципліни «Шрифт». Проаналізуємо викладання каліграфії у центральних ЗВО України.

Так, у Харківській державній академії дизайну і мистецтв на кафедрах «Графічний дизайн» та «Графіка» каліграфія викладається в межах навчального предмета «Шрифт». На першому курсі студенти знайомляться з базовими навичками каліграфії плакатним, гострим пером та пензлем. На другому курсі вивчається лettering, де каліграфія може виступати засобом для його створення. На кафедрі графіки на першому та другому курсах студенти вивчають різноманітні кириличні та латинські рукописні стилі письма і застосовують їх в аркушевій графіці, листівках, рукописних книгах тощо.

У Львівській національній академії мистецтв каліграфію викладають у межах навчального предмета «Шрифт і типографіка» протягом одного семестру. Студенти за цей час знайомляться з латинським та кириличним письмом, вишукують авторський стиль та вдосконалюють виконавську майстерність, результатом навчання є створення змістовних каліграфічних композицій.

У Національній академії мистецтв і архітектури, на кафедрі «Графіка вільна, оформлення та ілюстрація книги», калі-

графія викладається в межах дисципліни «Шрифт». Перший курс присвячено вивченню основ каліграфії, знайомству з різноманітними стилями латинського письма та лetteringu. На другому курсі вивчають історію кирилиці, історичні рукописні почерки та роботи сучасників. На кафедрі графічного дизайну каліграфію також викладають у межах навчальної дисципліни «Шрифт», де протягом першого та другого курсів увагу приділено вивченню українського скоропису та проектуванню авторського шрифту. На основі опанування навичок письма, вивчення різних стилів і почерків каліграфії всіх часів навчання спрямоване на творчий процес створення візуальної комунікації засобами графічного дизайну.

У Київській державній академії декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука «Каліграфія» викладається як окремий предмет. Програму розроблено відповідно до навчального навантаження, послідовності й системності та розраховано на 5 семестрів по 2 академічні години на тиждень. Метою програми є поглиблене опанування методики каліграфічного письма: вивчення історичних почерків вітчизняної та закордонної мистецької спадщини, що сприятиме творчості в галузі вільної та прикладної каліграфії, виробленню власного каліграфічного почерку та здатності на його підґрунті створювати акцентні шрифти.

Навчання студентів мистецтва каліграфії передбачає вивчення засобів та матеріалів рукописного письма; опанування навичками написання безвідносних до літер штрихів різних напрямів: прямих вертикальних, похилих, горизонтальних – та різноманітних кривих ліній, округлих, хвиляподібних, що об'єднані простим або складним ритмом, та вмілого komponування їх на площині заданого формату аркуша в тематичну композицію.

Представимо роботу з опанування студентами каліграфічного письма у вигляді завдань різної складності.

Навчання студентів мистецтва каліграфії здійснюється під керівництвом викладача, який інформує студентів про різноманіття інструментів та матеріалів, що використовуються в калі-

графії, навчає правильно тримати ручку та поставу при письмі, що впливає на характер лінії каліграфа на аркуші. Тут важливе розуміння: під час письма кисть руки має бути розслабленою, але при цьому не мають рухатись пальці. Рух пера здійснюється від плеча, всією рукою, – так, наче рука просувається з лінією, яку залишає на папері перо. Для цього викладач проводить студентам майстер-класи та демонструє фільми про каліграфів.

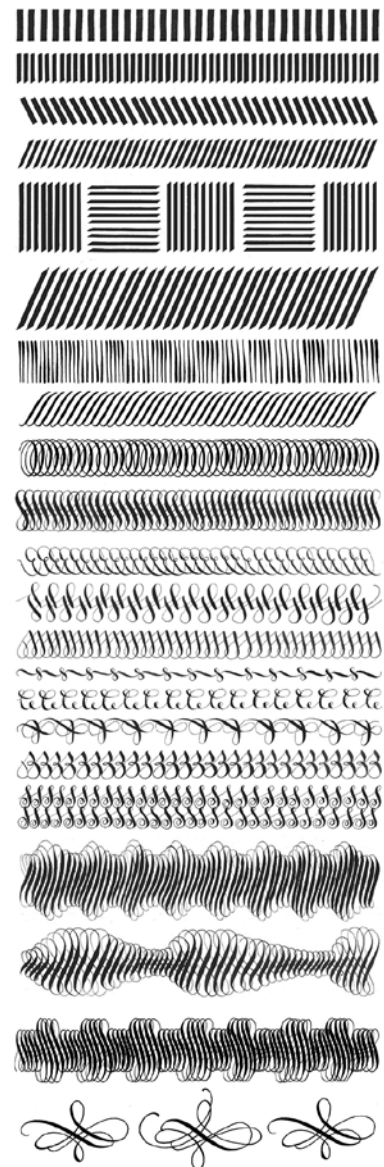

Фото 1. Базові вправи навчання каліграфії

На перших заняттях студенти знайомляться з матеріалами для каліграфії, вивчають характер сліду від різноманітних інструментів (патик, плоске перо, гострокінцеве перо, плоский та круглий пензель) на площині з різноманітного матеріалу (папір, картон, полотно тощо); створюють різноманітні каліграфічні гами (елементів) із систематичним наростанням складності виконання: від простих вертикальних, горизонтальних, діагональних, колоподібних, хвилястих штрихів та розчерків – до ускладнених, об'єднаних простим або складним ритмом (фото 1).

Починати вивчення каліграфічних гам необхідно з найпростіших вправ на пласке перо – це вертикальні, похилі, горизонтальні лінії під різним кутом нахилу пера. Засвоївши принцип роботи пласким пером, студенти переходять до гострого пера та виконують спочатку аналогічні вправи, вдосконалюючи навички різноманітними петлями, вісімками, колоподібними зображеннями. Повторюючи певні лінії у рядку, важливо зберігати одну і ту ж відстань, визначену зором. Ця вправа розвиває відчуття ритму, важливе в каліграфії. У подальшому студенти повторюють накреслення штрихів, поєднаних між собою, які вже можуть нагадувати деякі літери. Виконуються вправи за принципом: від простих фігур до більш складних, без поспіху. Помірна швидкість у виконанні надає роботі ритмічності і темпу, використовуються різкі рухи пера лише там, де вони потрібні. На початку рекомендується використання ширококінцевого пера, яке дає правильне відношення ширини штрихів. Такі вправи розвивають у студентів розуміння панівної функції лінії, руху, простору в графіці (фото 1).

Фото 2. Воровченко Анастасія. Орел. 2017 р.

Наступним завданням є ознайомлення з каліграфічними рисунками спенсерівського письма та виконання їх копій (фото 2). Тут важливо, щоб студент, копіюючи, проаналізував досвід і майстерність автора та вправно повторив композицію, складену з чисельних різноманітних каліграфічних гам.

На завершальному етапі ознайомлення з мистецтвом каліграфії студент має виконати творчу роботу – каліграфічний рисунок (на задану викладачем тему) на основі вивчених каліграфічних елементів, показати отримані навички з володіння інструментом, розвинуте відчуття ритму, пропорції, контрасту, пластичності, графічної виразності, емоційності, що є невід'ємною частиною будь-якої каліграфічної композиції.

На наступному етапі студенти вивчають історію кириличного письма, знайомляться з особливостями формування національної системи письма та еволюцією графіки кожного окремого знаку кириличної абетки.

У педагогічній практиці одним із пріоритетних завдань є вивчення історико-культурних надбань світового та українського каліграфічного письма. Історичні зразки рукописного шрифту відображають естетичні та національні ідеали певних епох, що допомагає знайти спеціальні функціональні можливості у створенні сучасних мистецьких композицій графічного дизайну. Здобувачі вищої освіти вивчають найкращі зразки письма кирилиці та латиниці через копіювання історичного скоропису та мають звернути увагу на різноманітні варіації графом скорописних літер, що можуть використовуватися в галузі шрифтового дизайну. Пропишуючи численні варіації літер скоропису XV–XVII ст., студенти пильно слідкують за характером каліграфічних елементів та порядку друку літери, щоб якомога точніше відтворити і зрозуміти особливості скоропису.

Робота здійснюється із дотриманням ідентичності з оригіналом. Такий підхід допомагає в подальшому краще розуміти, як створювати сучасні українські шрифтові гарнітури з урахуванням історичних особливостей української писемності. Отже, художник-дизайнер може

успішно працювати в галузі вільної та прикладної каліграфії, сміливо експериментувати зі створенням нових конструкцій літер, способів їх з'єднання, композиційного вирішення на аркуші паперу.

Ще одним завданням буде: створення каліграфічної текстової композиції. Для цього необхідно ознайомитись із творчістю сучасних каліграфів, проаналізувати їхній погляд на мистецтво каліграфії та український шрифтовий дизайн XXI ст. Провідні сучасні майстри в галузі дизайну і шрифтового мистецтва: Василь Чебаник, Віталій Мітченко, Олексій Чекаль, Кирило Ткачов, Вікторія та Віталіна Лопухіни, Євген Спіжовий та інші.

Створюючи формальну композицію з літер скоропису на задану викладачем тему, студент використовує знання таких понять як пропорції, пластика, контраст, образність, емоційність, графічна виразність, стилізація, ритм, динаміка (фото 3).

Далі викладач пропонує студентам створити текстову каліграфічну композицію, де скоропис є змінений до сучасного прочитання. На цьому етапі студент уже має почати шлях до вироблення власного скорописного почерку, в якому буде відображатись бачення сучасного прочитання скорописного письма. Викладач пропонує обрати для графічного написання текст будь-якої поезії, листа тощо. Завдання є «маркером» того, як студент засвоїв отримані знання та вміння зі скоропису, компоновання тексту, створюючи аркуш вільної каліграфічної інтерпретації відповідно до заданої теми композиції (фото 4).

Фото 3. Івженко Катерина. Сом. 2018 р.

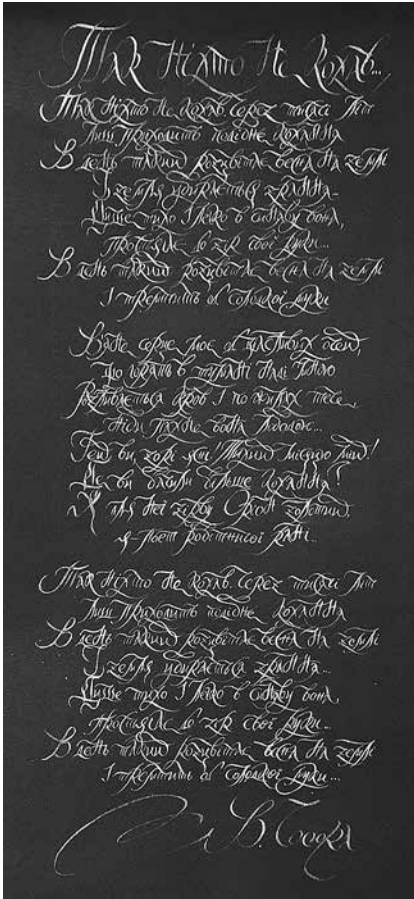

Фото 4. Чепугова Єлизавета. Так ніхто не кохав. 2018 р.

Наступний етап вивчення дисципліни «Каліграфія» передбачає поглиблене знайомство з історією світової каліграфії. Студенти вивчають римське та готичне письмо, вчать майстерності в каліграфів минулого через методику копіювання, виконують практичні завдання зі створенням каліграфічної композиції в готичній стилістиці письма.

Сучасна каліграфія традиційно розвивалася на основі письма плоским інструментом (дерев'яні, очеретяні палички, пташине перо, згодом – плоске металеве перо). Тож навчаючись каліграфії, необхідно досліджувати писемність з її витоків. Вивчивши і полюбивши скоропис (який історично складає українську шрифтову традицію), ми вивчаємо європейську писемність. Знайомство із зарубіжними каліграфічними традиціями сприяє залученню майбутніх фахівців дизайну

в простір світової культури; робить їх більш сприйнятливими до естетичних і експресивних форм, накопичених людством; дає здатність зрозуміти інші культурні світи, стати безпосереднім учасником міжкультурного діалогу, а також процесу створення нових форм творчого самовираження з національним підтекстом.

Шрифтовий дизайн в Україні розвивається на базі вітчизняної та світової писемної культури, щоразу утверджуючи суто національні ознаки у створенні продукту графічного дизайну та національної української абетки, її різноманітних шрифтових гарнітур.

Розпочинати вивчення європейської каліграфії слід з римського каліграфічного письма «Roman» та готичних стилів: текстура, ротунда, фрактура, бастарда та швабахер. Виконуючи завдання на прописування літер, наближаючись до розуміння логіки написання кожної з них, студенти набувають навички вільного оперування певним стилем письма. На цьому етапі вони долучаються до копіювання зразкових робіт видатних каліграфів минулого і сьогодення: Германа Цапфа, Рудольфа Коха, Девіда Харріса, Джона Стивенса, Луки Барселони, Деніса Брауна та інших.

Римське письмо є одним із найскладніших через численні кругові еле-

менти та засічки, що не просто виконувати навіть каліграфу з досвідом.

Вивчивши особливості римського та готичного письма, студенти виконують *головне завдання семестру – створення композиції, використовуючи один або два стилі готичного письма*. Викладач задає умовні межі, в яких студент має виконувати композицію.

Розглянемо можливий приклад постановки завдання студентам: єдина тема для всієї групи, курсу (наприклад «Ромео і Джульєтта»); один-два кольори (і їх відтінки), які будуть слугувати «психологічним» портретом твору; один-два стилі письма, на вибір; композиція має відтворювати смислове навантаження тексту; формат 60 x 90 мм. Звісно, параметри можуть динамічно змінюватись залежно від підготовленості студентів (фото 5).

Зазначимо, що наш досвід свідчить: студенти досягають кращих результатів у творчих роботах, коли параметри виконання завдань чітко окреслені. У такому разі вони максимально демонструють свої навички в пошуку більш складних композиційних рішень та художніх прийомів, творчо зростаючи.

На наступному етапі, продовжуючи вивчення європейської каліграфії (а саме італійського курсиву, англійського курсиву та спенсеріану), студенти набувають більший арсенал умінь з різноманітних стилів письма ширококілцевим (плататним) та гострокінцевим пером, що для дизайнера є основою успішності в сфері графічного і шрифтового дизайну.

Результатом вивчення теми є *створення композиційно-образної ілюстрації до твору*, де студенти мають проявити свої вміння з ілюстрування, композиції та колористики, аби досягнути необхідного результату (фото 6).

Опанувавши особливостями написання копเปอร์лейту і спенсеріану, студенти завершують програму із вивчення латинських стилів письма та вчать інтегрувати свої знання і навички в прикладний дизайн, створюючи логотипи і написи, які можуть бути застосовані в комерційному дизайні: фірмових стилях, книжковому оформленні тощо. Знайомляться з мистецтвом леттерінгу (професійного малювання, домальо-

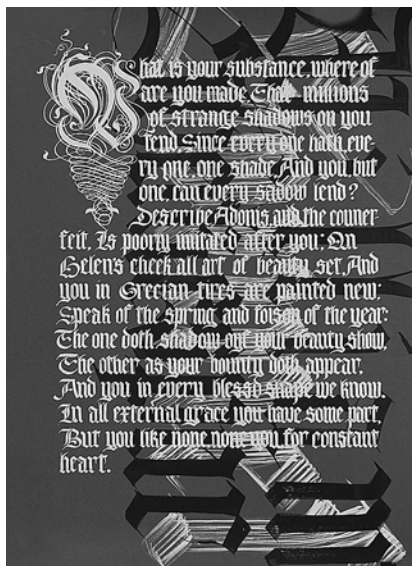

Фото 5. Воровченко Анастасія. Сонет 53 В. Шекспіра. 2018 р.

Фото 6. Кобузан Максим. Ромео і Джульєтта. 2018 р.

ування або доопрацювання букв для їх поєднання в унікальній композиції), що необхідно для виконання певного дизайнерського завдання. Для ознайомлення студентів з цим видом мистецтва необхідною умовою є вивчення вітчизняного за кордонного досвіду леттерінгу, що формує розуміння того, наскільки різноманітними є форми одних й тих самих літер, намальованих різними художниками, та як працювати з різними стилями письма, вміло синтезуючи їх між собою.

Після цього викладач пропонує студентам створити *леттерінг* в одному із стилів письма, що був вивчений раніше, доопрацьовувати та домальовувати літери, аби досягти більшої цільності, узагальненості й лаконічності (фото 7).

Наступна сходинка – створення *леттерінгу*, де головним принципом є синтез різних національних систем письма, наприклад: готики і кирилиці. Під час виконання цього завдання студент має розуміти відмінності і особливості різних систем письма. Важливо звертатись до отриманих раніше знань зі скоропису та латинського накреслення літер. Це завдання є досить складним, тому здійснюється студентом під керівництвом викладача (фото 8).

Наступний етап студенти присвячують проектуванню та створенню авторського каліграфічного артбуку, що

Фото 7. Черниш Іван. Франц Кафка. 2018 р.

передбачає інтегрування знань та навичок, отриманих протягом минулих семестрів у творчі проекти.

Артбук (від англ. artbook) – колекція зображень ілюстрацій, зібрана у вигляді альбому під однією обкладинкою, це самостійний артоб'єкт, що належить до галузі візуального мистецтва.

Починаючи роботу з артбуком, студентові необхідно спочатку придумати його тему, визначити, які ідеї він буде втілювати тощо, потім у вигляді тез написати концепцію та розробити ескізи. А також продумати, які матеріали, шрифти, кольори, принципи макетування будуть використовуватися. Вирішенню цих питань допоможе аналіз уже існуючих артбуків сучасних художників, суміжних видів мистецтв, прослуховування музики, перегляд театральних постановок, кліпів – залежно від теми, яку студент хоче обрати. Книжка може бути виконана в різноманітній стилістиці, з використанням образного ілюстрування чи без нього.

Фото 8. Чепугова Єлизавета. Патрік Несс. 2018 р.

Фото 9. Черниш Іван. Гамлет. 2019 р.

Тут дуже важливо, щоб автор відчував твір і власну ідею. Єдине суттєве обмеження в цьому завданні – використання лише кириличної системи письма: скоропис або кирилізований будь-який інший стиль.

Завдання такої складності має мистецько-виставкове значення та формує у студентів вміння комплексно вирішувати поставлені завдання, реалізовуватись як ілюстратор, художник, дизайнер одночасно. Такі завдання готують студента до проектної діяльності та виконання дипломного проекту (фото 9).

Завершальний етап передбачає створення фінальної роботи – *дизайн-проекту акцидентного українського шрифту*, що складається з кириличного та латинського накреслення, на індивідуально обрану тему.

Фото 10. Кобузан Максим. Шрифт «ЖИТО». 2019 р.

За час вивчення кириличної та латинської каліграфії студенти мають сформувати гарний шрифтовий смак, набути навичок та знань побудови графем літер та розуміння стилістичних особливостей латиниці та кирилиці. Теоретичні знання і практичний досвід сприятиме студенту в побудові літер за призначенням та з певними національними ознаками, що притаманні українській шрифтовій культурі (*фото 10*).

Результати своєї роботи студенти можуть представити на різних мистецьких виставках і конкурсах, це стане певною сходинкою у відродженні мистецтва каліграфії та заохотить до продовження і вдосконалення творчих спроб.

Висновок. Мистецтво каліграфії сьогодні викладається в більшості закладів вищої освіти України мистецького спрямування за програмою навчального предмета «Шрифт», що надає узагальнене уявлення про каліграфію. Однак в окремих вишах «Каліграфія» викладається як окрема дисципліна, що надає можливість приділяти увагу поглибленому вивченню писемності.

Під час вивчення каліграфічного письма студенти проходять шлях від простого прописування вправ, літер, копіювання найкращих взірців каліграфічного письма, створення каліграфічних композицій, логотипів, артбуків до виконання авторського проекту акцидентного шрифту, в якому відображаються стильові ознаки, широкий спектр емоційно-образних відтінків. Опанування студентами мистецтва каліграфії знайомить їх з етапами створення сучасних українських шрифтових гарнітур з урахуванням історичних особливостей української писемності, формує вміння комплексно вирішувати поставлені завдання та готує майбутніх фахівців графічного дизайну до проєктної діяльності.

Перспективою подальших досліджень є розроблення науково-методичних рекомендацій навчального предмета «Каліграфія» для більш ефективної підготовки спеціалістів графічного дизайну (навчального рівня «бакалавр»).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Білецький П. О. Георгій Нарбут. – К. : Мистецтво, 1983. – 119 с.
2. Дудник І. М. Графічні особливості українського кириличного друкарського шрифту (остання чверть XVI – перша половина XVII століть) : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.07 / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтва. – Харків, 2019. – 284 с.
3. Іваненко Т. О. Художньо-образні особливості формоутворення акцидентного шрифту : дис. ... канд. мистецтвознавства : 05.01.03 / Харків. держ. акад. дизайну і мистецтва. – Харків, 2006. 190 арк.+191-332 (дод.).
4. Мітченко В. С. Каліграфія. Взаємовпливи шрифтів: теорія і практика; кирилиця і латиниця; історія і сучасність. – К. : Laurus, 2018. – 288 с.
5. Проненко Л. І. Каллиграфия для всех. – М. : Книга, 1990. – 247 с.
6. Храмова-Баранова О. Л. Історичні аспекти впливу графічних технік на шрифтове мистецтво / М-во науки і освіти України ; Черкас. держ. техн. ун-т. // Гуманітарний вісник : всеукр. зб. наук. праць. – Черкаси : ЧДТУ, 2020. – С. 84–92. – (Серія: Історичні науки).
7. Чжоу Чен. Китайська каліграфія: від традиції до практики застосування в сучасному дизайні : автореф. ... дис. канд. мистецтвознавства : 17.00.07 / Харків. дер. акад. дизайну і мистецтва. – Харків, 2016. – 20 с.

References:

1. Biletskyi, P. O. (1983). Heorhii Narbut [Georgy Narbut]. Kyiv: Mystetstvo.
2. Dudnyk, I. M. (2019). Hrafichni osoblyvosti ukrainskoho kyrylychnoho drukarskoho shryftu (ostannia chvert' XVI – persha polovyna XVII stolit') [Graphic features of the Ukrainian Cyrillic typographic font (the last quarter of XVI – the first half of XVII centuries)] (PhD dissertation, Kharkiv).
3. Ivanenko, T. O. (2006). Khudozhno-obrazni osoblyvosti formoutvorennia aktsyidentnoho shryftu [Artistic and figurative features of the formation of the accidental font] (PhD dissertation, Kharkiv).
4. Mitchenko, V. S. (2018). Kalihrafiia. Vzaïmovplyvy shryftiv: teoriia i praktyka; kyrylytsia i latynysia; istoriia i suchasnist' [Calligraphy. Font interactions: Theory and Practice; Cyrillic and Latin; History and Modernity]. Kyiv: Laurus.
5. Pronenko, L. I. (1990). Kalligrafia dlia vseh [Calligraphy for everyone]. Moscow: Kniga.
6. Khranova-Baranova, O. L. (2020). Istorychni aspekty vplyvu hrafichnykh tekhnik na shryftove mystetstvo [Historical aspects of the influence of graphic techniques on font art]. Humanitarnyi visnyk: vseukr. zb. nauk. prats: Seriia: Istorychni nauky: Vol. 32, Issue 16. (pp. 84-92). Cherkasy: ChDTU.
7. Chzhou, Ch. (2016). Kytaiska kalihrafiia: vid tradytsii do praktyky zastosuvannia v suchasnomu dyzaini [Chinese calligraphy: from tradition to practice in modern design] (Dissertation Abstract, Kharkiv).

Shpak Olha Vasylivna, PhD student, Lecturer of the Department of Graphic Design of Mykhailo Boichuk Kyiv State Academy of Decorative-Applied Arts and Design, Kyiv, Ukraine, shpak.olga.art@gmail.com; <https://orcid.org/0000-0003-3393-0610>

Mastering calligraphy in the training of future graphic designers

The article deals with the issue of studying the art of calligraphy as a branch of graphic and font design in institutions of higher art education. It is established that the art of calligraphy is taught in the most higher art institutions of Ukraine according to the "Font" curriculum, which provides the general picture of calligraphy. However, in some institutions of higher education the subject of "Calligraphy" is taught as a separate one, which makes it possible to pay a lot of attention to in-depth study of writings.

Some aspects and specifics of teaching the subject "Calligraphy" in higher educational institutions of art (specialization "Graphic Design") are highlighted.

The teacher's consistent work on students' mastery of calligraphic writing is: to study calligraphic scale and make copies of various historical samples of calligraphic writing styles in handwriting (Cyrillic alphabet, Latin, historical cursive), to create calligraphic text composition, compositional and figurative illustration of the work, to make an art-book and author's font. The presented methodical advice helps students to form the ability to comprehensively solve problems, which further realizes the ability to understand the stages of creating modern Ukrainian fonts taking into account the historical features of Ukrainian writing and prepares future graphic design professionals for project activities.

The main tendencies of the art of calligraphy at the present stage and means of use in design practice are revealed.

Methodological recommendation of how to organize calligraphy lessons is proposed. Some examples of students' tasks on various topics are presented, which illustrate the dynamics of students' development in mastering calligraphy at different stages.

The described system of calligraphy lessons can be used in the practice of teaching in specialized art and aesthetics secondary schools, secondary art education institutions, art colleges, children's art centres and other educational institutions

Key words: design education, calligraphy, font, methods of teaching calligraphy, graphic design, higher education.

Стаття надійшла до редакції 13.10.2021 р.